

Iryna Gnidyk

PROBLEM OF STATISTICS, NATIONAL AND RELIGIOUS IDENTIFICATION OF UKRAINIAN IMMIGRANTS IN USA (IN THE END OF XIX AND BEGINNING OF XX CENTURY)

The article based on the Ukrainian and American historiography analyses the question of statistics, national and religious identification of Ukrainian immigrants in USA in the end of XIX and beginning of XX century.

Key words: USA, Ukrainian immigrants, identification, statistics, Greek-Catholic Church.

УДК 94: 328 (477.83/.86:436)

Наталія Григорук

ПОЛІТИКА АВСТРО-УГОРЩИНИ СТОСОВНО УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ В ГАЛИЧИНІ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті висвітлено різноманітні чинники формування політики австрійського парламенту в українському національному питанні, особливості її реалізації та впливу на суспільно-політичне життя в Галичині на початку XX ст.

Ключові слова: Австро-Угорщина, українське питання, Галичина, австрійський парламент, польсько-українські відносини.

Наприкінці XX – на початку XXI ст. зріс науковий інтерес до вивчення націотворчих процесів у народів Центральної й Південно-Східної Європи, до з'ясування ролі імперії Габсбургів у формуванні організаційних структур національних рухів, розбудові їх соціальної бази тощо. В українців, у порівнянні з іншими народами імперії, дещо пізніше розпочався процес формування модерної нації, викликаний поділом українських земель між двома імперіями та відставанням суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку українських земель у складі Австро-Угорщини.

Проте одним із чинників, який на початку XX ст. пришвидшив розвиток українського національного руху в Галичині, дослідники вважають польсько-український антагонізм, що проявлявся в усіх сферах суспільного життя. Прагнучи здобути політичну рівноправність з поляками в управлінні краєм, українці були змушені шукати підтримку в центральних органах влади. Обмежуючи вимоги поляків щодо розширення компетенції галицької автономії та протидіючи розгортанню русофільського руху, офіційний Відень виступив ініціатором польсько-українського примирення. Це значно посилило вплив австрійського чинника на формування міжнаціональних відносин та розвиток українського руху в Галичині.

Проведення дослідження з обраної проблематики зумовлене тим, що в Галичині на тлі гострого міжнаціонального протистояння склалися специфічні суспільно-політичні умови розвитку українського національного руху, які сприяли чіткому формулюванню національних вимог та порівняно швидкій розбудові його організаційних структур. Детальнішого вивчення заслуговують вибір австрійськими центральними органами влади методів і способів пом'якшення міжнаціонального й соціального конфліктів у Галичині, їх впливу на розвиток політичних течій, формування ідеологічних засад українського та польського національних рухів.

Наукова новизна полягає у тому, що на основі різноманітних джерел, зроблено спробу вивчення різноманітних чинників формування політики австрійського уряду в українському національному питанні, особливостей її реалізації та впливу на суспільно-політичне життя в Галичині на початку XX ст.

Об'єкт дослідження – політика Австро-Угорської держави стосовно українського національного питання в Галичині на початку XX ст.

Предмет дослідження – діяльність центральних органів влади, галицької крайової адміністрації, українського та польського національного представництва австрійської Державної Ради та Галицького сейму з приводу нормалізації польсько-українських взаємин, трактування офіційним Віднем ідеї міжнаціонального примирення в Галичині, тактика політичної боротьби українців для досягнення національної рівноправності в краї, вплив австрійської влади на політичні орієнтації в середовищі галицьких українців.

Метою дослідження є вивчення політики Австро-Угорщини стосовно українського питання в Галичині, впливу офіційного Відня на еволюцію польсько-українських відносин, на процес структуризації українських політичних сил та можливості реалізації української національної програми.

Завдання дослідження базуються на визначеності процесу формування політики австрійського уряду щодо українського питання в Галичині; методах нормалізації міжнародних відносин, які застосовувалися центральними органами влади; зміні бачення австрійськими державними чинниками завдань українського національного руху; ставленні австрійської влади до політичної боротьби в середовищі галицьких українців.

Це питання певною мірою знайшло відображення у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, в українській історіографії напрямки політичних орієнтацій, зародження ідеологічних доктрин у середовищі галицьких українців, формування партійних платформ, тактику політичної боротьби висвітлено у роботах М. Андруска [1], К. Левицького [2], С. Томашівського [3], П. Феденка [4], а також сучасних дослідників Я. Грицака [5], С. Макаруча [6], М. Мудрого [7], О. Сухого [8], О. Турія [9] та інших.

Різноманітні аспекти польсько-українських відносин у Галичині висвітлюються у працях Я. Дашкевича [10], О. Красівського [11], М. Кугутяка [12] та інших, які по-новому переосмислюють суть міжнародного антагонізму в Галичині, аналізують вплив польсько-українських відносин на формулювання національних вимог та на вибір тактики політичної боротьби галицьких українців у межах австрійської державності.

У зарубіжній історичній науці післявоєнного періоду в цілому відобразилися основні тенденції з приводу національних рухів в Австро-Угорщині, канадським істориком П. Магочі [13], польським істориком К. Гжибовським [14] та іншими.

Українське питання в Австрії як політична проблема вперше постало в період європейської демократичної революції 1848 р., яка розбудила усі поневолені імперією народи. Скориставшись з проголошення політичних свобод, національно свідомі інтелігенція створила у травні 1848 р. першу українську політичну організацію – "Головну руську раду", що організувала згодом мережу повітових рад. Вона домагалася поділу Галичини на Східну (українську) і Західну (польську) частини та утворення з українських земель Австрії окремої провінції. Однак ця вимога галицьких українців не була втілена в життя аж до розпаду імперії в 1918 р. "Головна руська рада" у своїй відозві виразно задекларувала, що українці Галичини й Наддніпрянської України – це один-єдиний п'ятнадцятимільйонний народ, який в минулому мав свою державність, культуру, мову, право та інше.

Свідченням активізації суспільно-політичного життя було видання першої у Львові газети українською мовою – "Зорі Галицької" (1848–1852 рр.); створення 1848 р. культурно-просвітницького товариства "Галицько-Руська матиця"; відкриття у Львові Народного дому; проведення з'їзду діячів науки та культури – "Собору руських учених"; започаткування у Львівському університеті кафедри української мови (1849 р.).

У середині XIX століття українська спільнота здобула і свій перший досвід парламентаризму. Так, у липні 1848 р., скликаний австрійський парламент, у якому інтереси українців представляли 39 депутатів.

Отже, започаткований у другій половині XIX ст. український національний рух у Галичині на початку XX ст. набуває ширших розмірів і досконалих форм.

На переломі XIX–XX ст. українці Галичини усе глибше почали усвідомлювати свої національні інтереси. Їх обстоювання вони вбачали у діяльності українського парламентського представництва в австрійському парламенті.

Напередодні війни швидкими темпами зростав український національно-політичний, культурно-освітній та господарський рух. Розвиток суспільних відносин у Галичині вступив у той період, коли практично усі українські політичні партії в принципових питаннях творили коаліцію і виступали організаторами широкого народного руху за національне і політичне визволення.

Українським національним силам, крім традиційної польської опозиції, тепер протистояла і Росія. У конституційній Австро-Угорщині, незважаючи на байдужість віденського уряду до українського питання, гостру міжнародну боротьбу, складні соціально-економічні умови український суспільно-політичний рух розвивався у легальних формах, йшла безперервна боротьба за політичні свободи, за поліпшення економічного стану народу, за освіту рідною мовою. Усе це сприяло згуртуванню національної інтелігенції, розвитку політичної свідомості галицьких селян і робітників. Галичина на власному прикладі показувала перспективу розвитку національного руху.

Правлячі російські реакційні кола боялися впливу українських національних сил Галичини на Наддніпрянську Україну. Розгромивши революцію 1905–1907 рр., царизм розпочав тотальний наступ на український політичний і культурний рух, маючи на меті зупинити його не лише на Наддніпрянщині, але і в Австро-Угорщині. Про наміри і плани царату щодо українського визвольного руху в Галичині представники соціал-демократичних партій Росії та Австро-Угорщини писали у відозві, надісланій до надзвичайного конгресу Соціалістичного Інтернаціоналу в Базелі в 1913 р.: "Царат бачить в Галичині огнище українського життя, якого іскри перелетять на російську Україну і спалять трухлявий будинок царату. Тому російське правительство посилає тисячі своїх шпionів у Галичину, для того воно утворило там спеціальну партію москвофілів, які за рублі ведуть царську й православну пропаганду і хочуть за рублі накинати нашому народові ідею тожсамости української нації з російською" [4, с. 52–53]. Отже, для боротьби з українським рухом в Австро-Угорщині російський уряд йшов на союз з польськими політичними діячами і, передусім, з числа "вшехпольяків", які мали впливові позиції у галицькій адміністрації, а також з галицькими москвофілами [3, с. 28].

30 березня 1911 р. цар видав рескрипт про розпуск палати депутатів [15]. Перед населенням Галичини знову постала проблема виборів.

Згідно з виборчим законом 1907 р. другі вибори до австрійського парламенту були призначені на неділю 19 червня 1911 р. Політичні сили Галичини знову включилися в передвиборчу боротьбу.

Депутат К. Левицький зазначав, що українські політичні партії йдуть "у виборчу боротьбу з тим, що посла не покінчили ще своєї діяльності, а виборці мають рішити, чи дотеперішня діяльність їх має продовжуватися, чи ні. Тому нема в нас мови про особисті зміни в кандидатурах, докачались тільки деякі пересунення осіб, не з політичних, а з особистих причин" [16].

Активізація українського руху в Галичині, призвела до того, що польські діячі почали говорити про загрозу польському стану "посідання". Польський посол Станицький заявив, що у Східній Галичині всі польські політичні партії повинні порозумітися і що для поляків було б бажаним зміцнення консервативної фракції [16]. Для боротьби з національним рухом польські панівні кола використали галицьке москвофільство. Воно стало розмінною монетою в політичних комбінаціях польських політичних чинників, які у Відні доводили, що все населення Галичини (українського чи "староруського" напрямку) – це прихильники Росії і, в той же час, на слов'янських з'їздах браталися з російськими реакціонерами, проголошуючи український рух "німецькою інтригою". Підтримуючи москвофільство у Галичині, польські політики сподівалися тим самим розколоти і дезорганізувати український табір [4, с. 46].

Ще у 1901 р. москвофільство остаточно розкололося на так званих "старокурсників" і "новокурсників". "Старокурсники" на чолі з В. Давидяком і М. Королем були проти повного злиття з Росією, не поривали з українством, декларували свою лояльність Австрії. "Новокурсники", очолювані В. Дудикевичем і Д. Марковим, були активнішими. Вони опанували більшість москвофільських організацій, читалень, кооперативів і висували свої кандидатури в передвиборній боротьбі [1, с. 52–53]. Газета "Діло" повідомляла: "Серед русофілів є більше кандидатів, як всіх руських мандатів в Галичині" [17]. "Серед руських партій, – зазначала ця ж газета, – виборчий рух виявляється мляво" [18].

Аналогічна ситуація склалася у Східній Галичині, що і перед першими виборами 1907 р. Знову скликаються віче, на яких висувуються кандидатури майбутніх депутатів. І знову ж вони нерідко завершуються сутичками. Так, 5 червня 1911 р. у Комарно проходило віче, на яке з'їхалися декілька тисяч міщан, селяни з навколишніх сіл. По цьому округу, крім українських кандидатів, поляки виставили кандидатуру Скарбека. Віче розпочалося спокійно, проте незабаром з'явилася група молодиків, які з допомогою вшехпольської боївки почали бешкетувати. Виявилось, що вони діяли за вказівкою Скарбека. Дійшло до сутичок, однак жандармерія не втручалася [18].

Москвофіли, одержуючи в цей період значні субсидії з боку "Галицько-руського благодійного товариства" у Петербурзі, підкуповували місцеву владу. Проте такий метод не завжди допомагав досягнути поставленої мети і тоді вони вдавалися до сили. У газеті "Діло" зазначалося: "Трохи не кожен день приносить нові факти кривавих розбоїв [19] – побито студента Ващука в с. Лукове, поранено 16 чоловік в селі Монастирці, де вони зібралися на збори" [20]. Такі й подібні повідомлення друкував часопис на своїх сторінках у рубриці "Виборчі розбої".

Чергові вибори до австрійського парламенту, які пройшли 19 червня 1911 р. в Галичині за новим виборчим законом, принесли українцям краю 26 мандатів, з яких 24 мандати належали українському національному табору і поділялися таким чином: 18 мандатів одержали національні демократи, 5 – радикали, і 1 – соціал-демократи. 2 мандати здобув москвофільський табір [21].

Отже, результати виборів 1911 р. показали, що москвофільська пропаганда у своїх домаганнях не знаходила суттєвої підтримки в масах: вони здобули лише 7, 6 % усієї кількості мандатів які

належали українцям Східної Галичини. Разом з тим вибори продемонстрували зміцнення національної демократії в краї, яка здобула 70 % від загальної кількості мандатів, тоді як в 1907 р. – 63 % [22].

Виборчий процес відбувався у напруженій обстановці. Навіть у порівнянні з 1907 р. посилювалося неприкрите втручання у хід передвиборчої компанії і виборів з боку адміністративних органів влади. Виборчі дільниці перебували під наглядом поліції і армії, тому будь-які прояви невдоволення виборців рішуче придушувалися. Газета "Діло" писала: "Знову "Галицькі вибори" – вибори, що значаться крадіжкою голосів і кров'ю виборців" [21].

Антидемократизм виборів перевершив попередні. В округах роздавали бюлетені, вже заповнені на ім'я польського кандидата. Силою відбиралися бюлетені з ім'ям українського кандидата і натомість роздавали бюлетені з польською кандидатурою. Для збільшення кількості голосів до виборців записували неповнолітніх, злочинців, неіснуючих осіб. Поляки, володіючи політичною владою, могли різними засобами впливати на виборців. Погроза старости позбавити заробітку, не продати дров, не виділити пасовища, залякування податковим інспектором, страх перед польським судом змушували населення віддавати голоси за польського кандидата [8, с. 178].

Не обійшлося на виборах і без кровопролиття, яке сталося у Дрогобичі. Дрогобицькі робітники були одним з найактивніших у Галичині. Під час боротьби за впровадження загального виборчого права вони виступали за реформу виборів до Галицького крайового сейму. Тепер вони висловлювали рішучий протест проти виборчих махінацій.

"Криваві вибори" у Дрогобичі викликали масові демонстрації протесту передової громадськості, які відбулися у Львові та Відні. Серед представників інтелігенції, студентства також ширилися виступи протесту [23, с. 90].

Хоча і після 1907 р. залишалася можливість для фальсифікації виборів у Галичині, новий виборчий закон і скасування куріальної системи виборів до рейхсрату змінювали політичну ситуацію. Незважаючи на те, що уряд провінції продовжував фальсифікувати результати виборів, кількість українських депутатів як у віденському парламенті, так і Галицькому сеймі постійно зростала. Однак українці й надалі були непропорційно представлені, значною мірою через зловживання на виборах галицької адміністрації.

Зростала напруженість у відносинах між українським і польським політичними таборами. Це зумовлювалося тим, що серед поляків швидко поширював свої впливи ультранационалістичний рух на чолі з Польською націонал-демократичною партією Р. Дмовського. Польські націонал-демократи, подібно до українських, заснували мережу селянських організацій і здобули значну популярність у польських міських середніх верствах, серед інтелігенції та студентства. Основною їх проблемою стала зростаюча загроза пануванню поляків у Східній Галичині з боку українців. Передчуття цієї загрози звучать відлунням у словах польського історика Ф. Буяка, що наше майбутнє в Східній Галичині не обіцяє добра. Для англійців в Ірландії чи німців у чеських землях є невтішим прогнозом і для нас [8, с. 180].

Відтак основна мета польських націоналістів у Галичині полягала "у збереженні того, що належало полякам" у східній частині провінції. Це означало, що проти українців виступали вже не "поляки", тобто жменька східно-галицької шляхти, а розпочинався польський рух із широкою соціальною базою і тут не могло бути мови про будь-які поступки.

Ситуація вимагала консолідації українських сил, на що й скеровувала свою діяльність Українська національно-демократична партія. 8 липня 1911 р. відбулася спільна нарада Народного комітету і новообраних депутатів до австрійського парламенту. Було схвалено постанову про утворення єдиної Української парламентської репрезентації у Відні, яка б складалася з трьох груп: депутатів від національно-демократичної партії, радикальної партії і українських депутатів від Буковини [24]. 16 липня 1911 р. під головування К. Левицького з числа українських депутатів цих трьох груп сформувався Український парламентський союз [2, с. 577]. Існування трьох груп обумовлено тим, що радикали на чолі з М. Лагодинським усе ж утворили клуб до часу утворення союзу. Таким чином, союз об'єднував три політичні сили: національних демократів, радикалів та українських представників з Буковини. Єдиний соціал-демократичний депутат С. Вітик вступив до Німецького соціал-демократичного союзу, але згодом залишив це об'єднання. Згідно з твердженням К. Левицького, він "наближався" до Українського парламентського союзу.

У програмному документі вказувалося, що союз обирає президента, трьох віце-президентів і секретаря. Вибори, напевно, проходили непросто, бо дивує відношення К. Левицького до депутата В. Будзиновського. Напевно з особистих мотивів К. Левицький у спогадах підкреслював, як не завжди коректно поведив себе В. Будзиновський у парламенті. Серед економічних питань, піднятих у парламенті 1912 р. – програма будівництва водних шляхів (каналів). Польські й чеські представники, оскільки будівництво стосувалося їх, підтримали програму. Українці були проти.

Обговорення питання переросло у дискусію, котра закінчилася тим, що словенський депутат Корошець кинув актами у голову депутату Ужалю, а В. Будзиновський – подер протокол водної комісії [25, с. 110]. Президентом обрано К. Левицького. Віце-президенти представляли кожну з трьох груп, які утворили союз. Першим віце-президентом обрано М. Василька – депутата від Буковини, іншими – радикала М. Лагодинського і націонал-демократа Т. Окуневського. Секретарем став Є. Левицький.

Основні завдання, які поставив перед собою Український парламентський союз, і записав у свою програму, це питання українського університету і виборчої реформи до Галицького сейму. Водночас на порядку денному стояло ще одне гостре питання. У австрійському парламенті почалося обговорення мобілізаційних проектів у зв'язку із загрозою Балканської війни. Це спонукало українських політиків до активних дій, вироблення чітких позицій. З цього приводу 7 грудня 1912 р. скликано довірчу нараду представників усіх українських партій, яка одностайно дійшла висновку, що "з огляду на добро й будучину української нації по обох боках кордону, на випадок війни між Австрією і Росією, все українське громадянство одно згідно й рішуче стане на боці Австрії і проти російської імперії, як найбільшого ворога України" [26, с. 652]. Галицькі українці з острахом дивилися на можливість опинитися в межах Росії.

Побудову Української держави провідні галицькі діячі пов'язували з визволенням Наддніпрянщини з російської "тюрми народів", ліквідацією польського панування у Галичині і створенням з усіх українських земель національно-територіальної автономії у складі Австро-Угорщини.

Загроза війни дещо змінила позиції українських депутатів у питанні про армію, обговорення якого і далі тривало на засіданнях палати депутатів. Хоча депутат Ю. Романчук, виступаючи у парламенті зазначав, що українці виступають за збереження миру [2, с. 636]. Це зовсім не означало, що українські депутати не погоджувалися з новим бюджетним розписом, представленим у парламенті.

Не втратило своєї актуальності для українців, хоч і в умовах міжнародної довоєнної напруженості нестабільності, питання нового виборчого закону до Галицького сейму. 19 жовтня 1911 р. у прем'єр-міністра барона Гауча відбулася конференція з цього питання, проте результатів вона не дала. Український парламентський союз постановив зайняти виразно опозиційну лінію щодо уряду.

Крок назустріч зробили польські сили. 9 листопада 1911 р. К. Левицький отримав запрошення польського представництва на конференцію щодо сеймової реформи, а також для вирішення інших питань культурного та економічного характеру. Результатом конференції мала б бути угода, підписана представниками обох сторін.

Конференція розпочала роботу 28 листопада 1911 р. З боку Українського парламентського союзу були присутні К. Левицький, Т. Окуневський, Є. Петрушевич та Є. Левицький. Українська сторона прибула з чітко розробленими вимогами. Серед них: 1) вимога 1/3 всіх сеймових мандатів; 2) окремої української курії в сеймі; 3) трьох членів у кураєвому керівництві; 4) одномандатних національних округів; 7) збільшення сільських мандатів до 88; 10) розміщення українських мандатів у всіх куріях, не виключаючи міську і більших селищ [2, с. 590–591].

Проте переговори не дали ніяких результатів. Польська сторона фактично їх зірвала, прийшовши невідповідною. Українське представництво не полишило питання сеймової реформи і підняло його в грудні 1911 р. на конференції з прем'єр-міністром Штірком, де було заявлено, що виборча реформа – це основа правно-політичного становища українців у краї. Штірк пообіцяв дати необхідні інструкції наміснику Галичини.

Внаслідок компромісу, 17 березня 1913 р. були прийняті основи нової виборчої реформи. Для українців відводилося 27, 2 % мандатів, визначено змішану систему для двомандатних округів і визнано українську сеймову курію [2, с. 645]. 30 червня 1913 р. новий намісник Галичини В. Коритовський провів вибори до сейму. Зважаючи на зловживання під час виборів, до Галицького сейму обрано 31 українського депутата [12, с. 112].

Ще однією важливою політичною проблемою для українців напередодні Першої світової війни залишилось питання відкриття у Галичині окремого українського університету.

У довоєнні роки боротьба за український університет набирала усе гостріших форм. 22 травня 1912 р. Український парламентський союз висунув такі основні вимоги з цього питання: місцем заснування українського університету може бути лише Львів; університет повинен розпочати свою діяльність не пізніше як через 5 років [2, с. 614].

Того ж дня представники українського студентства зі Львова на чолі з професором О. Колесою зустрілися з міністром освіти Гусареком і передали свої вимоги. Українські депутати у Відні одержали вітальну телеграму від національно свідомих громадян з Києва, у якій зазначалося:

"З великою тривогою стежимо за вашою боротьбою в справі українського університету... Віримо, що ми будемо свідками славної хвилини історії нашого моменту заснування українського університету у Львові, – найсвятішого захисту культурно-національного існування народу нашого..." [8, с. 184].

Упродовж 1912 р. українські депутати ще декілька разів у парламенті та у приватних розмовах з австрійськими урядовцями знову піднімали питання про виборчу реформу до Галицького сейму та питання українського університету в Львові. З приводу зволікання питання про відкриття українського університету у Галичині українські депутати у 1912 р. перейшли до обструкції у парламенті. 13 і 14 червня 1912 р. у парламенті виступили українські депутати Л. Бачинський, М. Василько, Т. Окуневський. Л. Бачинський перевершив рекорд довгих промов усіх європейських парламентів [27, с. 203]. Як наслідок було прийнято два рішення: 1) комісія сеймової виборчої реформи найближчим часом засідатиме у Львові і визначить число українських мандатів до сейму; 2) міністр освіти Гуссарек подасть у бюджетну комісію декларацію, після виконання якої уряд виконає вимогу українського населення в справі українського університету [25, с. 116].

Українському союзу неодноразово подавали на розгляд проекти заснування українського університету, але жоден з них не відповідав вимогам українського представництва. Зокрема, 29 листопада 1912 р. прем'єр-міністр Штірк вручив президії Українського парламентського союзу проект цісарського указу щодо заснування українського університету у Львові, згідно з яким він мав бути утворений лише у 1921 р., однак українські депутати його відхилили.

26 січня 1914 р. представники українського та польського сеймових клубів зібралися на нараду, на яку було запрошено і митрополита А. Шептицького, котрий сказав слово для "поєднання" сторін. А. Шептицький запропонував такі умови українсько-польського компромісу: 1) щодо відношення членів Краєвого Виділу; 2) утворення двомандатних виборчих округів, де є 35 % неукраїнського населення; 3) польські сеймові партії погоджуються на відкриття українського університету, а у новій виборчій ординації призначається місце для ректора українського університету [28, с. 24–25].

Тільки на початку 1914 р. вдалося досягти угоди з польською сеймовою більшістю про відкриття українського університету, проте реалізацію цього заходу перервала війна [29, с. 231].

Таким чином, намагаючись забезпечити повноцінну життєдіяльність державного організму та збереження територіальної цілісності імперії, офіційний Відень на початку XX ст. ініціював реформування виборчих систем до представницьких органів влади, щоб, з одного боку, локалізувати міжнаціональні конфлікти на крайовому рівні, а з іншого, – пом'якшити протистояння між національними групами у Державній Раді. Австрійський уряд планував закріпити фіксовані квоти національного представництва не тільки у парламенті, а й у крайових органах влади Галичини, що повинно було стабілізувати суспільно-політичне життя та сприяти економічному піднесенню провінції.

Список використаних джерел

1. Андрусак М. Нариси з історії галицького москвофільства / М. Андрусак. – Львів, 1935. – 78 с.
2. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. 1848–1914. З ілюстраціями. На підставі споминів і документів / К. Левицький. Перша і друга частина. – Львів, 1926. – 736, IX с.
3. Томашівський С. Галичина, політично-історичний нарис з приводу світової війни / С. Томашівський. – Львів, 1915. – 32 с.
4. Феденко П. Український громадський рух у XX ст. / П. Феденко. – Подєбриди: Український технічно-господарський інститут позаочного навчання, 1934. – 170 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
6. Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція ідеї (середина XIX ст. – 1914 р.) / С. Макарчук // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 32., Львів, 1997.
7. Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських взаємин (друга половина XIX століття) / М. Мудрий // Україна в минулому. – К.; Львів, 1996, Вип. IX. 8. – С. 77–102.
8. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом. Нарис історії XIX – початку XX ст. 2-е видання, доповнене / О. Сухий. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. – 226 с.
9. Турій О. Національна та політична орієнтація греко-католицького духовенства в 1819–1859 рр. (до генези москвофільства) / О. Турій // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові (лютий 1992 р. – жовтень 1993 р.). – Львів, 1994. – С. 50–53.
10. Дашкевич Я. Східна Галичина: етнічні відносини, національні міфи та ментальність / Я. Дашкевич // Україна в минулому. Випуск VI. – Київ; Львів, 1994. – С. 78–93.
11. Красівський О. За Українську державу і церкву / О. Красівський. – Львів, 1995. – 84 с.
12. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
13. Magocsi P.-R. Glicia: A Historical Survey and Bibliographic Guide: Toronto a.o.: / P.-R. Magocsi University of Toronto Press, 1983.
14. Grzybowski K. Galicja 1848–1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii / K. Grzybowski. – Kraków; Wrocław; Warszawa. – W.P.A.N. – 1959.
15. Діло. – 31 березня 1911.
16. Діло. – 17 квітня 1911.
17. Діло. – 14 квітня 1911.
18. Діло. – 6 квітня 1911.
19. Діло. – 7 червня 1911.
20. Діло. – 8–10 червня 1911.
21. Діло. – 20 червня 1911.
22. Діло. – 14

липня 1911. 23. Макарчук С. Дрогобицька кривава осягта австрійської демократії / С. Макарчук // Жовтень. – 1981. – № 8. – С. 90. 24. Діло. – 10 липня 1911. 25. Левицький К. Українські політики. Сильветки наших давніх послів і політичних діячів / К. Левицький. – Львів, 1936. – 108 с. 26. Загальна Українська Енциклопедія. – Львів; Станіслав; Коломия, 1933. 27. Історичні постаті Галичини ХІХ–ХХ ст. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1961. – 246 с. 28. Левицький К. Українські політики. Сильветки наших давніх послів і політичних діячів 1907–1914 рр. Друга частина / К. Левицький. – Львів, 1937. – 109 с. 29. Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. – К.: Либідь, 1991. – 510 с. 30. Качараба С. Українська еміграція. Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр. / С. Качараба, М. Рожик. – Львів, 1995. – 124 с.

Наталя Григорук

**ПОЛИТИКА АВСТРО-ВЕНГРИИ КАСАТЕЛЬНО УКРАИНСКОГО ВОПРОСА В
ГАЛИЧИНЕ В КОНЦЕ ХІХ – В НАЧАЛЕ ХХ В.**

В статтє отражены разнообразные факторы формирования политики австрийского парламента в украинском национальном вопросе, особенности ее реализации и влияния на общественно-политическую жизнь в Галичине в начале ХХ ст.

Ключевые слова: Австро-Венгрия, украинский вопрос, Галичина, австрийский парламент, польско-украинские отношения.

Nataliya Hryhoruk

**POLITICS OF AVSTRO-HUNGARY CONCERNING UKRAINIAN QUESTION IN
GALYCHINA IN THE END XIX – IN BEGINNING OF XX OF CENTURY**

In the article the various factors of forming of politics of Austrian parliament are reflected in the Ukrainian national question, features of her realization and influence on social and political life in Galychyna at the beginning XX of century

Key words: Austria-Hungary, Ukrainian question, Galychyna, austrian parliament, Polish-Ukraine relations.

УДК 94(477)

Wacław Wierzbieniec

**GOSPODARKA FINANSOWA GMIN ŻYDOWSKICH NA TERENIE WOJEWÓDZTWA
LWOWSKIEGO W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM (1918–1939)**

W artykule wyświetlono przykłady finansowej samowystarczalności żydowskich gmin województwa Lwowskiego. W artykule przeanalizowano jego główne przepisy i przemiany w międzywojenny okres.

Słowa kluczowe: gmina żydowska, system finansowy, województwo Lwowskie, okres międzywojenny.

Kwestię gospodarki finansowej gmin żydowskich należy rozpatrywać w kontekście gospodarki budżetowej lokalnych organów samorządowych [2, s. 9–10].

Na przestrzeni wieków, w tym także w okresie międzywojennym gminy żydowskie stanowiły lokalne organy samorządu żydowskiego w poszczególnych miejscowościach. Były swoistą formą integrującą wspólnoty żydowskie. Stwarzały warunki do przestrzegania zasad judaizmu, tradycji i obyczajów żydowskich. W okresie staropolskim w dużym stopniu stanowiły ważny element polityki fiskalnej Rzeczypospolitej, ułatwiając ściąganie podatków od ludności żydowskiej. Natomiast w czasie zaborów i w okresie międzywojennym gminy żydowskie poprzez swą politykę finansową realizowały już tylko określone cele religijne i społeczne, wyznaczone specyfiką wyznaniową ludności żydowskiej i wynikającymi z niej bieżącymi potrzebami, odnoszącymi się także do opieki społecznej, w pewnym stopniu ochrony zdrowia, a niekiedy – szczególnie w wypadku gmin większych – także kultury [1, s. 50–51].

Rozpatrując gospodarkę finansową gmin żydowskich w okresie międzywojennym warto zwrócić uwagę na ogólne zasady dotyczące gospodarki budżetowej jednostek lokalnych. Budżety, niezależnie od ich rodzaju i szczebla, muszą odpowiadać określonym zasadom. Wymienia się w literaturze przedmiotu wiele różnorodnych zasad dotyczących gospodarki budżetowej. Niektóre, takie jak wymieniane niejednokrotnie zasady polityczności, rzetelności czy prawidłowości, mają treść szerszą i mogą być stosowane w zasadzie do każdej działalności.